

А. Р. Кобетяк, канд. філос. наук, докторант,
О. Л. Соколовський, д-р філос. наук, доц.
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, Україна

"МЕЖІ ЦЕРКВИ" ТА КАНОНІЧНА ТЕРИТОРІЯ В КОНТЕКСТІ АВТОКЕФАЛЬНОГО УСТРОЮ ВСЕЛЕНЬСЬКОГО ПРАВОСЛАВ'Я

Проаналізовано автокефальний принцип існування церкви. У II–III ст. було сформовано чітку ієрархічну структуру управління церквою. Доведено, що лише автокефальний лад є єдиноприйнятним варіантом існування Вселенського православ'я. Встановлено, що принцип наявності "канонічної території" у кожній із церков постійно порушували. Це пов'язано із проблемою "паралельних юрисдикцій". Межі "канонічної території" мають збігатися із державними кордонами. Хоча на момент інституційного становлення церковні кордони відповідали національним. Територіальний принцип буде сприяти подальшому поділу церков.

Ключові слова: церква, православ'я, канон, собор, митрополит, автокефалія, еклезіологія, діаспора.

А. Р. Кобетяк, канд. філос. наук, докторант,
О. Л. Соколовський, д-р філос. наук, доц.
Житомирский государственный университет имени Ивана Франко, Житомир, Украина

"ГРАНИЦЫ ЦЕРКВИ" И КАНОНИЧЕСКАЯ ТЕРРИТОРИЯ В КОНТЕКСТЕ АВТОКЕФАЛЬНОГО УСТРОЙСТВА ВСЕЛЕНСКОГО ПРАВОСЛАВИЯ

Проанализирован автокефальный принцип существования церкви. Во II–III ст. была сформирована четкая иерархическая структура управления церковью. Доказано, что только автокефальный строй является приемлемым вариантом существования Вселенского православия. Установлено, что принцип наличия "канонической территории" в каждой из церквей постоянно нарушали. Это связано с проблемой "паралельных юрисдикций". Границы "канонической территории" должны совпадать с государственными границами. Хотя на момент институционального становления церковные границы отвечали национальным. Территориальный принцип будет способствовать дальнейшему разделению церквей.

Ключевые слова: церковь, православие, канон, собор, митрополит, автокефалия, еклезиология, диаспора.

УДК 2-1:323:351 (477)
DOI: 10.17721/sophia.2020.16.4

А. М. Колодний, д-р філософ. наук, проф.
Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-8717-9936
e-mail: cerif2000@gmail.com;

Л. О. Филипович, д-р філос. наук, проф.
Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України, Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-0886-3965
e-mail: lfip56@gmail.com

КОНЦЕПЦІЯ РЕЛІГІЙНОЇ БЕЗПЕКИ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ АКАДЕМІЧНОГО РЕЛІГІЄЗНАВСТВА

Розглянуто методологічні підходи, якими користуються академічні релігієзнавці у процесі формування концепції релігійної безпеки, зокрема України. Завершеної і цілісної стратегії або програми "Релігійна безпека України" поки що не існує, але фахівці активно ведуть її розробку. Загалом безпеку розуміють як стан, за якого ніхто і ніщо нікому і нічому не загрожує.

Визначено поняття релігійної безпеки України як захищеність свого духовного і релігійного простору від агресії, руйнування, втручання, нав'язування, примушування, корегування тощо з боку інших неукраїнських структур, організацій, держав, людей, що спрямовані на розмиття та знищення українського світу, зменшення його опірності всім іншим світам.

Докладно проаналізовано зовнішні і внутрішні чинники релігійної безпеки України, що загрожують її незалежності і самостійності, індивідуальній та колективній ідентичності.

На основі аналізу зроблено висновки про те, що Концепція національної безпеки має містити положення, що забезпечують вільне сповідання віри кожним громадянином України за умови свободи функціонування релігійних спільнот. Сформульовано ті методологічні підходи українського академічного релігієзнавства, що дозволять вибудувати концепцію, зокрема: 1) світоглядна орієнтація на побудову свого українського світу, який слід розуміти як суспільство, де панують українські цінності, українські візії, конструктивно змінювати пострадянські і російські стереотипи та форми взаємодії між людьми і суспільними структурами на питому українські; 2) відстоювання цінності релігійної свободи і плюральності релігійного життя в Україні; 3) утвердження відкритості існуючих в Україні релігій, коли та чи інша релігійна система не замикається на своїй традиції, а відкрита для взаємодії з іншими інституціями як секулярного, так і релігійного світу; 4) практикування нового формату спілкування, який можливий лише через її у формі діалогу: діалогу церкви і держави, церкви і суспільства, церкви і церкви; 5) сприяння державі та її представникам у впровадженні політики рівності щодо релігійних організацій; 6) покладання на професіоналізм експертів і відповідальність ЗМІ в об'єктивному висвітленні, науковому аналізі та масштабному поширенні інформації про релігійне життя України. Усе це має сприяти пануванню стабільності, прогнозованості, законності, взаєморозуміння і співпраці представників як релігійної, так і державної сфери, як світського, так і релігійного сегментів українського соціуму.

Ключові слова: національні інтереси, релігійна безпека, релігійна небезпека, Україна, релігійні центри, методологічні підходи.

Актуальність. Існує багато видів безпеки/небезпеки – екзистенційна, економічна, екологічна, воєнна, громадська, політична, державна, національна, персональна та колективна тощо. Можна вести мову про інформаційну, правову, наукову, освітню, культурну, гендерну, мовну, харчову, ментальну та фізичну безпеку/небезпеку. Останнім часом виокремлюють **безпеку/небезпеку ре-**

лігійну, яку нарешті мали б усвідомлювати як важливу складову загальнонаціональної безпеки/небезпеки. На відміну від базових безпек/небезпек, ця досі не визначена ні у спеціальних документах, ні в дослідницькій літературі. Наприклад, у 2019 р. Бюро ОБСЄ з демократичних ініціатив і прав людини (БДІПЛ) оприлюднило документ "Свобода релігій або переконань і безпека:

Керівні принципи" [1]. У ньому запропоновано зосередитися, зокрема: на зміцненні безпеки релігійних або віросповідних громад, на розбудові потенціалу громадянського суспільства, релігійних/віросповідних громад і відповідальних державних установ у галузі розуміння та запровадження міжнародних стандартів щодо свободи релігії чи віросповідання; на виявленні та протидії злочинам на ґрунті ненависті; на сприятливому міжконфесійному діалозі, а також діалозі між державою, організаціями громадянського суспільства та релігійними чи віросповідними громадами тощо.

В українському законодавстві немає спеціального закону чи рекомендацій щодо релігійної безпеки/небезпеки, але вони частково були внесені в Закон України 2003 р. "Про основи національної безпеки України", де серед загроз національним інтересам і національній безпеці названо "можливість виникнення конфліктів у сфері міжетнічних і міжконфесійних відносин, радикалізму та проявів екстремізму в діяльності деяких об'єднань національних меншин та релігійних громад, загрози проявів сепаратизму на релігійній основі в окремих регіонах України" [2]. У новому Законі 2018 р. [3] жодного разу не згадано "релігій", "релігійні організації", "церкву" в контексті національної безпеки. Однак це не означає, що науковці й експерти, профільні інституції не звертають увагу на ці проблеми, розкриваючи різні її аспекти [4, 5, 6, 7]. Релігійна безпека стає предметом для окремого курсу в навчальних закладах [8]. Проте методологічні підходи науково ще не проаналізовані.

Мета статті – з огляду на авторське розуміння пріоритетів національних інтересів України та забезпечення національної безпеки, окреслити основні методологічні підходи при розробці Концепції релігійної безпеки.

Основний виклад. Будь-яка безпека передбачає захищеність. Що ж слід захищати у сфері віросповідання, суспільно-релігійних, державно-церковних та міжконфесійних відносин? Відповідь очевидна: життєво важливі для суспільства й особи інтереси, які у сфері релігії визначено як "свобода сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати жодної, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність" [8]. Право на свободу світогляду і віросповідання та їхнє забезпечення є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, що здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз" [9] – реальних і потенційних, воєнного і невоєнного характеру.

Україна законодавчо ніде не визначила наявні і можливі загрози національній безпеці з боку зарубіжних релігійних центрів, налаштованих вороже щодо державної суверенності і духовної самобутності України. Закони нічого не говорять про церкви, їхніх членів, біляцерковні громадські організації, що агресивно не сприймають інші конфесійні спільноти чи державні та громадські інституції, а навіть здатні на протистояння не лише з іншими конфесіями, а й на протидію українській державі. Законодавство фактично ігнорує діяльність певних релігійних організацій, що діють як державні інституції в інтересах своїх країн, а не українців.

З огляду на конкретні реалії, **релігійна безпека** постає як захищеність свого духовного і релігійного простору від агресії, руйнування, втручання, нав'язування, примушування, корегування тощо з боку інших неукраїнських структур, організацій, держав, людей, що спрямовані на розмиття та знищення українського світу, зменшення його опірності всім іншим світам і насамперед "руському". Будівництво та зміцнення укра-

їнського світу в суспільно-релігійній сфері означає діяльність наявних у країні суб'єктів релігійно-суспільних відносин: 1) спрямовану на задоволення релігійних потреб, свободу волевиявлення та віросповідання окремих людей і груп віруючих; 2) орієнтовану на збереження та розвиток духовної самобутності українського народу; 3) чітко визначену у справі утвердження державної незалежності України; 4) націлену на запобігання використанню релігійного чинника в антиукраїнських цілях; 5) сконцентровану на досягненні внутрішньої і зовнішньої релігійної стабільності; 6) що має на меті зміцнення міжнародного авторитету України через виконання нею відповідних міжнародних угод.

При визначенні змісту **релігійної безпеки** слід виходити з потреби захисту, збереження та поширення тих спільнот, що духовно розвивають й удосконалюють сучасну людину, формують у неї гуманістичну свідомість, роблять її відповідальною за себе, народ, країну, людство, весь світ.

Поняття **релігійна безпека** засвідчує наявність у країні певних загроз, зовнішніх і внутрішніх. До основних **зовнішніх загроз** належать: агресія Росії проти України, анексія Криму, окупація частини території Донецької та Луганської областей, гібридна війна, яку ведуть на різних рівнях і в різних формах, наявність Москви і Риму як релігійних центрів, які щодо релігійної України мають свої стратегічні плани, поширення антиукраїнських світських і релігійних ідеологій та теорій ("русский мир", "святая Русь", "богоносний народ", євразійство, панславизм тощо). Не можна нехтувати **небезпеками внутрішніми**, про які українці часто забувають, виносячи назовні причини всіх своїх невдач чи проблем. А ці внутрішні чинники, якщо не враховані, можуть зіграти навіть вирішальну роль у зміні безпековості життя. Ідеться про втрату великою кількістю українців ціннісних смислів свого існування, про внутрішній розбрат між прихильниками української України, про стан непевності, що переживає більша половина українців щодо власної ідентичності, що виявляється у ставленні до української мови як державної, до Томосу як виразу нової ідентифікаційної матриці, про внутрішню інституційну протистояння в різних релігіях тощо.

У країні існують не тільки антиукраїнодіючі духовні спільноти, а й релігійні організації, що працюють на чужі інтереси зорієнтованістю своїх віроповчальних концептів, практичним налаштуванням такої діяльності, що підриває незалежне буття українського соціуму, формує у нього прагнення на входження в якісь історично відмерлі союзи, товариства, спільноти. Водночас діяльність цих громад зорієнтована на здолання (знищення) буття наявних у країні безпекових для неї конфесій. Навіть просто **байдужість** конфесійної спільноти до державного закріплення буття української нації є небезпечною, оскільки вона виводить своїх вірян із українського правового поля, формує космополітичну громадянськість.

Небезпечною є та діяльність релігійних організацій, що плекає тільки чужоземні цінності, нехтуючи своїми власними. Формуючи відстороненість від українського суспільного буття, певну чужість своїх вірян українським реаліям, такі конфесії знецінюють українське громадянство, історичну пам'ять, відчуття укоріненості в цю землю.

Потенційно, але найчастіше реально небезпечними для незалежного буття України є ті конфесійні спільноти, релігійні центри яких розміщені за кордоном і ведуть антиукраїнську діяльність. Ураховуючи це, у 2016 р. було подано проект спеціального Закону "Про особливий статус релігійних організацій, керівні центри яких знаходяться в державі, яка визнана ВРУ державою-агресором" [11]. Документ мав на увазі не лише УПЦ,

що має своїм центром Москву, хоч прямо про це і не говорить (це РПЦ вважає УПЦ своєю органічною частиною), але й деякі протестантські, іудейські й ісламські громади. Проте проєкт відкликаний 29.08.2019.

Важливим чинником релігійної безпеки є богослужбова мова конфесійної спільноти. Чужомовні конфесії (а такими в масі своїй вони є у нас в більшості) небезпечні для незалежності України, оскільки своїм культивуванням у богослужбовій практиці не державної мови вони формують принизливе сприйняття свого як чужого, а сприйняття чужого – як свого. Виступаючи з ідеєю "Церква – наднаціональна інституція", релігійні організації тим самим утверджують не Україну, а іншу країну.

У багатьох громадян України живе хибна уява про свою історичну та культурну другосортність, генетичну належність до якоїсь східно-православної цивілізації, а звідси і про обов'язкову віднесеність східно-московського православ'я, сприйняття себе його частиною. Сприймаючи таку думку, українці приходять до висновку, що без московської духовності вони не можуть існувати, а тому і претендувати на роль суб'єкта історичного процесу. Звідси – сприйняття себе невід'ємною складовою пропагованого нині Путіним і московським патріархом Кирилом концепції "русского мира", згідно з якою росіяни, українці і білоруси – один народ. Сповідники рускоміровської теорії, прихильники евраїзму чи панславизму нехтують територіальною цінністю і цілісністю України як суверенної країни.

Серед українців ще відсутнє розуміння того, що українська християнськість, українське прочитання Нового Завіту не тотожне московському, що московська церква нищила віками і нищить нині самобутність українського православ'я, яке далеко не тотожне російському і виявляє себе у соборноправності, демократизмі, евангелістськості, народності, побутовості, відкритості та толерантності. Навіть неправославні, але релігійно безпечні конфесії нинішньої України сприймають як свою історію українського народу, його здобутки і втрати, ушановують і зберігають національні традиції, у різний спосіб культивують їх.

Отже, релігійна безпека виявляється (як і небезпека) не так через віроповчальні засади релігійних спільнот, як через їхню діяльність. Релігійну небезпеку часто маніфестують у засобах зовні нейтрального вираження (мова богослужіння, діалог усіх з усіма, благодійництво всім, миротворчість у будь-яких обставинах тощо). Є внутрішні і зовнішні (закордонні) фактори релігійної небезпеки, останні з яких знаходять підтримку певних ворожих Україні політичних сил. Носіями релігійної безпеки і небезпеки можуть поставати як окремі віряни, так і релігійні спільноти.

Релігійна безпека України – це не тільки наявність тих конфесійних спільнот, що обстоюють її суверенність, це не тільки можливе позбавлення права на діяльність тих, що виявляють своє прислужництво ворогам України. Це водночас і наявність активної діяльності вірян цих конфесій в обстоюванні Української України, це позбавлення їх малоросійської чи хохляцької свідомості.

Методологічними засадами при формуванні концепції безпеки мають стати такі принципи, що утверджують гідність і свободу людини, зокрема й у сфері світогляду та віросповідання, які забезпечують існування і гарантують права релігійних громад безперешкодно виконувати свої релігійні і білярелігійні функції, що працюють на розбудову насамперед *Української* України, усього громадянського суспільства.

Висновком до статті можуть стати рекомендації, що прозвучали під час недавньої пресконференції у Главкомі "Релігійна безпека/небезпека в Україні: загрози і шляхи їх подолання" [12], учасниками якої були автори зазначеної статті. Запропоновані кроки не так організаційного, як ідейно-світоглядного порядку повністю вкладаються в методологічні підходи українського академічного релігієзнавства.

По-перше, як альтернативний шлях поширенню "русского мира" рекомендовано, як зауважував предстоятель УГКЦ Святослав Шевчук, будувати свій український світ, тобто розбудовувати суспільство, де панують українські цінності, українські візії, конструктивно змінювати пострадянські і російські стереотипи та форми взаємодії між людьми і суспільними структурами на питоми українські.

По-друге, відстоювати й усіляко утверджувати релігійну свободу та плюральність релігійного життя в Україні, оскільки монорелігійність ніколи не була присутньою в історії України. А різноманіття релігій та їхніх носіїв є багатством української традиції, яке забезпечувало відносний баланс різних сил, що не давало можливості тоталітарного встановлення влади однієї церкви, а отже і залежності держави від релігії і релігії від держави.

По-третьє, Україна нині є носієм нових ідей і відповідних практик про відкрите православ'я, відкритий протестантизм, відкритий іслам тощо, коли та чи інша релігійна система не замикається на своїй традиції, а відкрита для спілкування з іншими інституціями як секулярного, так і релігійного світу.

Ця відкритість вимагає, **по-четверте**, нового формату спілкування, що можливий лише через й у формі діалогу: діалогу церкви і держави, церкви і суспільства, церкви і церкви. Переважна більшість релігійних організацій через спеціальні відділи зв'язків із громадськістю успішно комунікують із соціумом, але не у всіх виходить це робити ефективно. Існуючі вже в Україні міжрелігійні об'єднання частково виконують функцію міжрелігійного діалогу. Так, ВРЦіРО давно вже нікого не приймає до своїх лав, обмежуючи членство тільки засновниками і боячись втратити монополію на представництво своїх конфесій чи церков. Якщо православ'я у ВРЦіРО представлено всіма своїми *основними* напрямками, то більшість мусульман та юдеїв України не присутні в цій раді через відсутність дозволу бути прийнятими від своїх же одновірців – членів ВРЦіРО. Інші міжрелігійні об'єднання ("Собор", ВРРО, Міжхристиянський альянс тощо) не мають доволі ресурсів, щоб конкурувати із ВРЦіРО, яка свою "всеукраїнськість" не підтверджує згодою прийняти до себе буддистів, індуїстів, бахаїв та інші релігійні напрями, що присутні в Україні. Досвід України продемонстрував силу і вплив міжконфесійних об'єднань під час політичних криз (майдани), де міжрелігійний діалог став засобом розбудови громадянського суспільства.

По-п'яте, держава має впевнено демонструвати себе гарантом верховенства права і поваги до людської гідності, тобто будь-які зміни в державній політиці щодо церкви, законодавчі, виконавчі, судові тощо, мають відбуватися у суворій відповідності до законів, а церкви, як законслухняні юридичні особи, мають виконувати ці закони, або оскаржувати їх у встановленому законом порядку.

По-шосте, особлива роль у створенні і подоланні релігійних загроз лягає на експертів і представників ЗМІ. Як своєрідні камертони суспільних настроїв вони покликані вчасно, об'єктивно, відповідально інформувати

ти й аналізувати українське суспільство, не створюючи інформаційних фейків, не маніпулюючи інформацією, не роблячи вірусних розсилок, не використовуючи соц-мережі на догоду якимось політичним силам, не продукувати джінсу, не займатися підміною понять, не програмувати людей, а поважати їхню свободу і право на правдиву інформацію та відповідні висновки. Якщо працювати не на відцентрові, а доцентрові процеси в українському суспільстві, на солідарність і консолідацію, то успішно долаються безліч викликів, кількість яких з кожним роком тільки зростатиме. У сфері суспільно-релігійних відносин має панувати стабільність, прогнозованість, законність, взаєморозуміння і співпраця представників як релігій, так і держави, як світського, так і релігійного сегментів українського соціуму.

Список використаних джерел

1. Свобода релігій або переконань і безпека: Керівні принципи (Витяги з документів ОБСЄ 2019 р. "Свобода релігії або переконань і безпека. Політичні рекомендації") // Релігійна свобода. – 2019. – № 22–23. – С. 67–71.
2. "Про основи національної безпеки України" [Електронний ресурс] : Закон України (Закон втратив чинність на підставі Закону № 2469-VIII від 21.06.2018). – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>.
3. Про національну безпеку України [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>.
4. Релігійна безпека/небезпека України [Електронний ресурс] : зб. наук. пр. і мат. / за ред. проф. А. Колодного. – К. : УАР, 2019. – 316 с. – Режим доступу : <https://ure-online.info/religijna-bezpeka-nebezpeka-ukrayini>.
5. Здіорук С. Суспільно-релігійні відносини: виклики Україні XXI століття : монограф. / С. Здіорук – К.: Знання України, 2005. – 552 с.
6. Чупрій Л.В. Діяльність релігійних організацій та загрози національній безпеці України [Електронний ресурс] / Л.В. Чупрій // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 4. – С. 57–64. – Режим доступу : <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/20011>.
7. Шапранський С. А. Проблеми забезпечення релігійної безпеки України та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] / С. А. Шапранський // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер.: Історичне релігієзнавство. – 2010. – Вип. 2. – С. 167–175. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/NznuoarD2009_2010_2_21.
8. Релігійна безпека як складова національної безпеки в Україні [Електронний ресурс]. – Анотація навчальної дисципліни. – Режим доступу : http://asp.univ.kiev.ua/doc/ONP_Philosophy/DVA_2_FF_RB/DVA_2_FF_RB_5.pdf.
9. Конституція України (ст. 35) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://web.znu.edu.ua/psychologicalservice/docs/normatyvni_dokumenty/konstitutsiya-ukrayini.pdf.

10. Про національну безпеку України [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>.

11. Проект Закону про особливий статус релігійних організацій, керівні центри яких знаходяться в державі, яка визнана Верховною Радою України державою-агресором [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58849.

12. Релігійна безпека в Україні: загрози і шляхи їх подолання [Електронний ресурс] : прес-конференція. – Режим доступу : https://risu.ua/religiyna-bezpeka-v-ukrajini-zagrozi-i-shlyahi-jih-podolannya_n97436.

References

1. Freedom of Religion or Belief and Security: Guidelines (Excerpts from the 2019 OSCE Document "Freedom of Religion or Belief and Security. Policy Guidelines OSCE / ODIHR 2019. P.20 -27) // Religious freedom. 2019, № 22-23, pp. 67-71; Freedom of religion or belief and security. Document OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) Part II. Questions and Recommendations // Religious freedom. 2020. №24, pp.74-99.
2. Law of Ukraine "On the Fundamentals of National Security of Ukraine" [The law expired on the basis of the Law № 2469-VIII of 21.06.2018]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>.
3. Law of Ukraine "On National Security of Ukraine". URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>.
4. Religious security / danger of Ukraine. Coll. scientific works and materials. For order. prof. A. Kolodnyi. Kyiv: UARR, 2019. – 316p. URL : <https://ure-online.info/religijna-bezpeka-nebezpeka-ukrayini>.
5. Zdiuruk S. Socio-religious relations: challenges of Ukraine in the XXI century: Monograph. Kyiv: Knowledge of Ukraine, 2005. – 552 p.
6. Chupriy L.V. Activities of religious organizations and threats to national security of URL. : Access mode: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/20011>.
7. Shapransky S.A. Problems of ensuring the religious security of Ukraine and ways to solve them. *Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Ser. : Historical Religious Studies. – 2010. – Iss. 2. – P. 167-175. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/NznuoarD2009_2010_2_21.*
8. Abstract of the discipline "Religious security as a component of national security in Ukraine". URL : http://asp.univ.kiev.ua/doc/ONP_Philosophy/DVA_2_FF_RB/DVA_2_FF_RB_5.pdf.
9. The Constitution of Ukraine (Article 35). URL : https://web.znu.edu.ua/psychologicalservice/docs/normatyvni_dokumenty/konstitutsiya-ukrayini.pdf.
10. Law of Ukraine "On National Security of Ukraine". URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>.
11. Draft Law on the Special Status of Religious Organizations, the governing centers of which are located in a state recognized by the Verkhovna Rada of Ukraine as an aggressor state. URL : https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58849.
12. Religious security in Ukraine: threats and ways to overcome them. Press conference. – URL : https://risu.ua/religiyna-bezpeka-v-ukrajini-zagrozi-i-shlyahi-jih-podolannya_n97436.

Надійшла до редколегії 03.11.20

А. Н. Колодный, д-р филос. наук, проф.,
Л. А. Филиппович, д-р филос. наук, проф.
Институт философии им. Г. С. Сковороды НАН Украины, Киев, Украина

КОНЦЕПЦИЯ РЕЛИГИОЗНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ АКАДЕМИЧЕСКОГО РЕЛИГИОВЕДЕНИЯ

Рассмотрены методологические подходы, которыми пользуются академические религиоведы при формировании концепции религиозной безопасности, в частности Украины. Завершенной и целостной стратегии или программы "Религиозная безопасность Украины" пока не существует, но специалисты активно ведут ее разработку. В общем безопасность понимают как состояние, при котором никто и ничто никому и ничему не угрожает.

Определено понятие религиозной безопасности Украины как защищенность своего духовного и религиозного пространства от агрессии, разрушения, вмешательства, навязывания, принуждения, коррекции и так далее со стороны других неукраинских структур, организаций, государств, людей, направленных на размытие и уничтожение украинского мира, уменьшение сопротивляемости всем другим мирам.

Подробно проанализированы внешние и внутренние факторы религиозной безопасности Украины, которые угрожают ее независимости и самостоятельности, индивидуальной и коллективной идентичности.

На основе этого анализа сделано вывод о том, что Концепция национальной безопасности должна содержать в себе положения, обеспечивающие свободное исповедание веры каждым гражданином Украины при свободе функционирования религиозных сообществ. Сформулированы те методологические подходы украинского академического религиоведения, которые позволяют выстроить эту концепцию, среди них: 1) мировоззренческая ориентация на построение своего украинского мира, который понимается как общество, где господствуют украинские ценности, украинское видение того, как конструктивно менять постсоветские и российские стереотипы и формы взаимодействия между людьми и общественными структурами на истинно украинские; 2) отстаивание ценности религиозной свободы и плюральности религиозной жизни в Украине; 3) утверждение открытости существующих в Украине религий, когда та или иная религиозная система не замыкается на своей традиции, а открыта для общения с другими институтами как секулярного, так и религиозного мира; 4) практикование нового формата общения, который возможен только через и в форме диалога: диалог церкви и государства, церкви и общества, церкви и церкви; 5) содействие государству и его представителям в проведении политики равенства в отношении религиозных организаций; 6) опора на профессионализм экспертов и ответственность СМИ в объективном освещении, научном анализе и масштабном распространении информации о религиозной жизни Украины. Все это должно способствовать стабильности, прогнозируемости, законности, взаимопониманию и сотрудничеству представителей как религиозной, так и государственной сферы, как светского, так и религиозного сегментов украинского социума.

Ключевые слова: национальные интересы, религиозная безопасность, религиозная опасность, Украина, религиозные центры, методологические подходы.

Anatolii Mykolaiovych Kolodnyi, Dr Hab., Prof.,
Liudmyla Oleksandrivna Fylypovych, Dr Hab., Prof.
Hryhoriy Skovoroda Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

THE CONCEPT OF RELIGIOUS SECURITY: METHODOLOGICAL APPROACHES OF ACADEMIC RELIGIOUS STUDIES

The article considers the methodological approaches used by academic religious scholars in forming the concept of religious security, in particular in Ukraine. A complete and holistic strategy or program "Religious security of Ukraine" does not yet exist, but it is being actively developed. In general, security is understood as a state in which no one and nothing threatens anyone or anything.

The authors define the religious security of Ukraine as the protection of its spiritual and religious space from aggression, destruction, interference, imposition, coercion, correction, etc. by other non-Ukrainian structures, organizations, states, people who are aimed at blur and the destruction of the Ukrainian world, reducing its resistance to all other worlds.

The authors analyze in detail the external and internal factors of religious security of Ukraine, which threaten its independence and autonomy, individual and collective identity.

Based on this analysis, it is concluded that the Concept of national and religious security should contain provisions that ensure the free confession of faith by every citizen of Ukraine with the freedom of the religious communities functioning. The authors formulate the methodological approaches of Ukrainian academic religious studies that will allow to build this Concept. Among them: 1) worldview focus on building Ukrainian world, which is understood as a society dominated by Ukrainian values, Ukrainian visions, constructively change post-Soviet and Russian stereotypes and forms of interaction between people and social structures to specifically Ukrainian; 2) upholding the value of religious freedom and the plurality of religious life in Ukraine; 3) to affirm the openness of the religions existing in Ukraine, when one or another religious system is not closed to different tradition, but is open for communication with other institutions of both the secular and religious world; 4) to practice a new format of communication, which is possible only through and in the form of dialogue: dialogue between Church and State, Church and society, Church and Church; 5) to assist the state and its representatives in implementing the policy of equality with regard to religious organizations; 6) rely on the professionalism of experts and the responsibility of the media in objective coverage, scientific analysis and large-scale dissemination of information about the religious life of Ukraine. All this should contribute to the dominance of stability, predictability, legality, mutual understanding and cooperation of representatives of both the religious and state spheres, both secular and religious segments of Ukrainian society.

Keywords: national interests, religious security, religious danger, Ukraine, religious centers, methodological approaches.

УДК 283/289

DOI: 10.17721/sophia.2020.16.5

В. В. Куриляк, канд. техн. наук
Національний університет "Острозька академія", Острог, Україна
ORCID: 0000-0001-5245-9700
e-mail: valentina.kuryliak@gmail.com

НАПРЯМИ БЛАГОДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕРКВИ АДВЕНТИСТІВ СЬОМОГО ДНЯ

Представлено аналіз благодійної діяльності церкви адвентистів сьомого дня (церква АСД) як однієї із представниць протестантської спільноти. Визначено, що одним із пріоритетних напрямів соціального служіння суспільству адвентисти вважають благодійність, через яку всіляко намагаються допомагати людям, які потерпають від голоду, воєнних дій, конфліктів тощо. Зосереджено, зокрема, увагу на домінуючих благодійних програмах адвентистів, таких як: "Східний янгол" та "Руки надії", через які адвентисти сьомого дня надають матеріальну та іншу допомогу населенню в різних куточках України. Встановлено, що адвентисти з моменту свого виникнення й донині виконують важливі соціальні програми, які спрямовані на поліпшення фізичного та матеріального становища соціально незахищених верств населення. Акцентовано увагу на тому, що внесок адвентистів у соціально-економічний розвиток України, з одного боку, є порівняно незначним, але з іншого боку, за рахунок сумлінного виконання своїх громадянських обов'язків віряни цієї деномінації систематично служать потребам суспільства в міру своїх можливостей. Свій обов'язок перед державою та суспільством адвентисти визначають такими положеннями: сумлінна сплата податків, розвиток бізнесу і створення нових робочих місць, встановлення справжніх людських стосунків й активне благодійництво. Визначено, що життєдіяльність адвентистів підпорядкована християнській етиці: право власності, старання праця, свобода підприємництва, благодійність. Як наслідок – усі дії представників цієї релігії спрямовані на людину та її потреби. Умовним керівництвом у соціальному служінні адвентистів є "Соціальне вчення Церкви християн адвентистів сьомого дня", у якому викладено принципи соціальної відповідальності адвентистів перед суспільством, частиною якого є вони самі. Найпотужнішою благодійницькою організацією церкви АСД є "Адвентистське агентство допомоги і розвитку" (АДРА), через яке Церква намагається допомогти людям, які потрапили у кризові ситуації. Встановлено, що з 2014 р. АДРА активно допомагає жителям на території Донецької та Луганської областей. Проаналізовано звіти АДРА, які доводять, що благодійне агентство адвентистів реалізовує продовольчі, непродовольчі й інші програми на всій території України.

Ключові слова: благодійна діяльність, церква адвентистів сьомого дня, протестантизм, Україна.

Вступ. Основою діяльності і метою будь-якої релігійної організації є сповідання віри, моральне вдосконалення людини й порятунок її душі. У взаєминах конфесій із сучасним світським суспільством і державою ці підстави і цілі виявляються в місії церков, деномінацій, нових релігійних рухів і їхньому соціальному служінні. У світовій історії релігій саме церкви завжди виконували важливі соціальні функції, захищаючи слабких і знедолених, закликаючи до милосердя і розвиваючи його, піклуючись про дітей і людей похилого віку. Крах радянської держави призвів до колосальних і різних за характером змін життя народів на пострадянському просторі.

Зауважимо, що соціально-економічний розвиток України багато в чому залежить від стану здоров'я нації. Підтримуючи високі моральні стандарти, виховуючи у своєму середовищі абсолютне несприйняття споживання алкоголю і наркотичних засобів, тютюнокуріння, культивуючи та пропагуючи в суспільстві здоровий спосіб життя, виступаючи проти абортів, українські протестанти на сьогоднішній день формують одну з найбільш

здорових, працездатних й оптимістично налаштованих груп населення. Відомий на весь світ соціолог Макс Вебер у роботі "Протестантська етика і дух капіталізму" неодноразово наголошував на тому, що країни, де набув поширення протестантизм, досі залишаються лідерами суспільного й економічного розвитку. Економічна політика Німеччини, Велика Британія, Скандинавії, США з переважною більшістю протестантів орієнтують громадян на відповідальне ставлення до праці. Така орієнтація збігається з релігійним світоглядом останніх, оскільки праця, на думку протестантів, є нічим іншим як служінням Богу [1]. Відповідно, прошарок суспільства, що дотримується згаданих вище норм, є серйозним генетичним і демографічним ресурсом України. Одним із таких людських ресурсів є спільнота церкви АСД. Саме тому метою дослідження визначаємо аналіз основних акцентів благодійної діяльності церкви АСД.

Ступінь розробки теми. Харитативна діяльність протестантських церков зацікавила науковців, дослідників у зв'язку із вивченням історії виникнення та стано-